

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia

9/08

2024 r.

1001-1.024.5.2024

Wytyczne Prokuratora Generalnego

Nr ²/2024

w sprawie zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej

Mając na celu ujednoczenie oraz aktualizację zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, definiowanej w myśl art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2024 r., poz. 424, dalej w skrócie jako: *u.p.p.d.*) - na podstawie art. 13 § 1 Prawa o prokuraturze (Dz. U. z 2024 r., poz. 390) i art. 8a ww. ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej oraz przy uwzględnieniu obowiązujących w tym obszarze norm prawa międzynarodowego - przekazuję następujące wytyczne:

I. Zasady ogólne

1) Powszechne jednostki organizacyjne prokuratury zobowiązane są do podejmowania działań zmierzających do przeciwdziałania przemocy domowej we wszystkich obszarach swej określonej przepisami prawa aktywności obejmującej prowadzenie

i nadzorowanie postępowań karnych, działania profilaktyczne, działalność pozakarną, współpracę z właściwymi miejscowo zespołami interdyscyplinarnymi w ramach przeciwdziałania przemocy domowej i udzielanie pomocy pokrzywdzonym, a także do współpracy z właściwymi miejscowo okręgowymi lub lokalnymi punktami pomocy pokrzywdzonym prowadzonymi przez podmioty, które otrzymały na ten cel dotację z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w celu zapewnienia pokrzywdzonym przemocą domową niezbędnej pomocy.

2) W każdej prokuraturze rejonowej kierownik jednostki lub wyznaczony przez niego prokurator pełni rolę konsultanta w sprawach dotyczących przemocy domowej, który analizując problemy ujawniające się w postępowaniach prowadzonych w sprawach o przestępstwa związane ze stosowaniem przemocy domowej, nowelizacje przepisów odnoszące się do tych kwestii, a także bieżące orzecznictwo w tego rodzaju sprawach, przekazuje pozyskaną wiedzę pozostałym prokuratorom z tej jednostki oraz funkcjonariuszom Policji prowadzącym nadzorowane przez prokuratorów postępowania przygotowawcze w takich sprawach.

3) Prokuratorzy - konsultanci w sprawach dotyczących przemocy domowej zobowiązani są współpracować z organami administracji rządowej i samorządowej, oraz ze służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej, w tym w szczególności w ramach udziału w zespołach interdyscyplinarnych oraz z organizacjami pozarządowymi w celu zwiększenia wykrywalności przestępstw związanych z przemocą domową, zmaksymalizowania skuteczności ścigania ich sprawców oraz optymalizacji wykorzystania środków pomocowych dla pokrzywdzonych tymi przestępstwami, bacząc jednak na to, aby współpraca ta nie prowadziła do naruszenia niezależności prokuratora.

4) Prokuratorzy zajmujący się sprawami dotyczącymi przemocy domowej powinni przejść szkolenie z zakresu zjawiska przemocy domowej, funkcjonującego systemu przeciwdziałania przemocy domowej, oddziaływania na osoby stosujące przemoc domową, stosowania środków ochrony osób doznających przemocy domowej, w tym sposobu postępowania z tymi osobami w toku postępowania przygotowawczego,

w szczególności zapobiegania wtórnej wiktyimizacji i konieczności zapewnienia im poszanowania godności i ochrony interesów.

II. Postępowanie przygotowawcze

5) W sprawach o przestępstwa związane ze stosowaniem przemocy domowej decyzję o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego należy podejmować ze szczególną rozwagą i ostrożnością, mając na względzie rodzaj czynu zabronionego oraz sytuację pokrzywdzonego. Przed jej ewentualnym podjęciem należy w ramach czynności wyjaśniających dokonać ustaleń faktycznych, w szczególności zasięgając informacji we właściwym miejscowo zespole interdyscyplinarnym, co do prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” w danej rodzinie, a jeżeli tak to o nadesłanie dokumentacji, a także czy były przeprowadzane interwencje Policji z udziałem pokrzywdzonego oraz osoby wskazanej jako osoba stosująca przemoc domową, a także czy były nakładane policyjne zakazy lub nakaz, o których mowa w art. 15 aa, 15 aaa ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o *Policji* (Dz. U. z 2024 r., poz. 145).

6) Jeżeli związany ze stosowaniem przemocy domowej czyn zabroniony wyczerpuje znamiona przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego, każdorazowo należy wnikliwie rozważyć przesłanki wskazane w art. 60 § 1 k.p.k., uwzględniając w szczególności:

a) wiek i stan zdrowia pokrzywdzonego, w tym informacje o próbach targnięcia się przez niego na własne życie związanych ze stosowaną wobec niego przemocą domową,

b) stan zdrowia psychicznego osoby wskazywanej jako osoba stosująca przemoc domową, w tym informacje dotyczące terapii odwykowej oraz nadużywania lub uzależnienia od alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych,

c) zależność pokrzywdzonego od osoby wskazywanej jako osoba stosująca przemoc domową,

d) informacje o uprzednich przypadkach stosowania przemocy przez osobę wskazywaną jako osoba stosująca przemoc domową, w tym o prowadzonych względem takiej osoby postępowaniach karnych, w tym także, gdy występowała ona jako osoba podejrzana,

e) w przypadku przestępstwa określonego w art. 217 k.k., jeśli jest ono przejawem przemocy domowej, jako regułę należy przyjąć objęcie tego czynu ściganiem z urzędu,

f) fakt, że przeciwdziałanie przemocy domowej, w tym przemocy wobec małoletnich stanowi ważny interes społeczny.

7) O wszczęciu i ukończeniu postępowania toczącego się z urzędu przeciwko: - rodzicowi albo opiekunowi prawnemu lub faktycznemu o przestępstwo popełnione na szkodę małoletniego, a także o zastosowanych środkach zapobiegawczych, prokurator bezzwłocznie zawiadamia sąd rodzinny właściwy dla miejsca zamieszkania małoletniego (art. 21 § 1 pkt 4 i § 2 k.p.k.).

8) Przed przystąpieniem do czynności określonych w art. 52a k.p.k. należy zebrać informacje i wysłuchać stanowiska pokrzywdzonego w ramach oceny indywidualnej. Wsparciem indywidualnej oceny ma być dedykowane narzędzie - kwestionariusz indywidualnej oceny pokrzywdzonego. Wzór kwestionariusza zostanie określony przez Ministra Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia.

Użycie kwestionariusza oceny indywidualnej pokrzywdzonego jest zasadą, a jedynym wyjątkiem, który pozwala na odstępstwo od jego sporządzenia jest sytuacja, w której zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu w razie zwłoki lub gdy utrudni to postępowanie (art. 52a § 3 k.p.k.). Informację dotyczącą dokonywania

indywidualnej oceny oraz informację dotyczącą oświadczenia pokrzywdzonego będzie należało zamieścić w protokole czynności.

9) Niezależnie od przekazania pisemnego pouczenia, pokrzywdzonego czynem związanym ze stosowaniem przemocy domowej należy już podczas przyjmowania od niego zawiadomienia o przestępstwie lub jego pierwszego przesłuchania wyczerpująco i w zrozumiały dla niego sposób poinformować o:

a) przysługujących mu jako stronie postępowania przygotowawczego uprawnieniach, w tym związanych ze złożeniem wniosku o ściganie, w przypadku przestępstw ściganych w tym trybie, konsekwencjach złożenia lub niezłożenia takiego wniosku, a nadto w zakresie składania wniosków dowodowych i korzystania z pomocy pełnomocnika,

b) jego uprawnieniach wynikających z *ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej* w szczególności o prawie wystąpienia o wydanie policyjnych nakazów ochrony oraz o formach pomocy udzielanej na podstawie tej *ustawy* i podmiotach tej pomocy udzielających w ramach systemu przeciwdziałania przemocy domowej, w tym przez działające przy Ośrodkach Pomocy Społecznej punkty pomocy prawnej, psychologicznej, poradnictwa specjalistycznego,

c) możliwości uzyskania pomocy psychologicznej oraz innych form pomocy świadczonej przez podmioty, które otrzymały na ten cel dotację z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, stosownie do art. 10 *ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. O ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka* (Dz.U. z 2015 r., poz. 21, dalej jako: *u.o.p.p.ś.*) oraz § 36 i § 38 *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości* (Dz.U. z 2019 r. poz. 683, z późn. zm.),

d) możliwości uzyskania porady prawnej oraz pomocy w sporządzeniu pisma procesowego w punkcie Nieodpłatnej Pomocy Prawnej lub Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego,

e) organizacjach pozarządowych świadczących na danym terenie pomoc osobom pokrzywdzonym przemocą domową,

f) jeżeli pokrzywdzony jest osobą, która nie ukończyła 18 lat, lub osobą nieporadną, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, sposób pouczenia powinien być dostosowany do jej wieku, stanu zdrowia i stanu rozwoju umysłowego. Przy czym pouczenie powinno być zrozumiałe dla osób niekorzystających z pomocy obrońcy lub pełnomocnika, osób nieporadnych ze względu na wiek lub stan zdrowia, osób, które nie ukończyły 18 lat (art. 300 k.p.k.). „Osoby nieporadne”, to osoby ze szczególnymi potrzebami (definicja osoby ze szczególnymi potrzebami znajduje się w ustawie z dnia 19.07.2019 r. *O zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* (Dz.U. 2022 r., poz. 2240). Zgodnie z definicją, jest to osoba, która ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje, musi podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia.

10) We wszystkich sprawach, w których pokrzywdzonym jest małoletni, bez względu na to, czy postępowanie jest w fazie *in rem* czy *in personam*, a zachodzi podejrzenie, że sprawcą przestępstwa jest:

a) jedno lub obydwoje z jego rodziców - prokurator niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od zaistnienia okoliczności, o których mowa w art. 98 § 2 k.r.o., występuje do właściwego sądu opiekuńczego o ustanowienie reprezentanta dziecka, o którym mowa w art. 99 § 1 k.r.o. (art. 51 § 2a k.p.k.) i aktywnie w tym postępowaniu uczestniczy, czuwając, by jego tok nie wpływał na przewlekłość prowadzonego postępowania przygotowawczego,

b) osoba, która pozostaje lub pozostawała z jednym z jego rodziców we wspólnym pożyciu - należy niezwłocznie po dokonaniu takich ustaleń skierować do właściwego sądu opiekuńczego zawiadomienie o potrzebie wszczęcia z urzędu, w trybie art. 109 § 1 k.r.o., postępowania w przedmiocie ograniczenia władzy rodzicielskiej

poprzez wyłączenie rodzica od reprezentacji dziecka w zakresie toczącego się postępowania karnego, a następnie jeżeli zachodzą przeszkody, aby dziecko reprezentował drugi z rodziców, wnieść o ustanowienie reprezentanta dziecka w toku postępowania karnego, stosownie do art. 99 i n. k.r.o.

11) Jeżeli w sprawie o przestępstwo związane ze stosowaniem przemocy domowej zachodzą przesłanki przeprowadzenia przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego lub świadka przez sąd w trybie odpowiednio art. 185a, 185b, 185c, 185e k.p.k., prokurator kierując wniosek do sądu w tym przedmiocie wnosi równocześnie, niezwłocznie o wyznaczenie podejrzanemu obrońcy z urzędu w sytuacji, gdy sprawa znajduje się w fazie *in personam*, a ten obrońcy nie posiada (art. 185a § 2 zdanie czwarte k.p.k.).

12) Jeżeli w sprawie o przestępstwo związane ze stosowaniem przemocy domowej zachodzą przesłanki przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego lub świadka przez sąd w trybie odpowiednio art. 185a, 185b, 185c, 185e k.p.k., zaś dodatkowo przestępstwo to pozostaje w zbiegu bądź w związku z innym przestępstwem, małoletniego przesłuchuje się na okoliczności związane ze wszystkimi czynami zabronionymi pozostającymi w zbiegu bądź w związku, w celu uniknięcia jego ponownego przesłuchania.

13) W przesłuchaniu w wymienionym trybie bierze udział biegły posiadający specjalizację z psychologii dziecięcej, który powinien być osobą płci wskazanej przez osobę przesłuchiwaną. (O możliwości złożenia wniosku co do płci należy pokrzywdzonego pouczyć). Jednak nawet, gdy osoba przesłuchiwana nie złoży formalnego wniosku co do wyboru płci psychologa, po wypełnieniu kwestionariusza indywidualnej oceny pokrzywdzonego, dobór płci psychologa powinien być dokonany tak, by wykluczyć negatywne konotacje, jakie pokrzywdzony może wiązać z osobą określonej płci.

14) Przepisy art. 185a § 1 i art. 185c § 1a k.p.k. przewidują fakultatywność przesłuchania pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa w nich wymienione. Pokrzywdzonego przesłuchuje się tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne

okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania. Ponowne przesłuchanie pokrzywdzonego/świadka możliwe jest także w razie uwzględnienia wniosku dowodowego oskarżonego, który nie miał obrońcy podczas pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego. Ponowne przesłuchanie odbywa się w sposób i na warunkach określonych w art. 185a i 185c.

15) W odniesieniu do tych szczególnych trybów przesłuchania, ze względu na zasadę jednokrotnego przeprowadzania tej czynności, przed przystąpieniem do przesłuchania powinno się zabezpieczyć możliwie obszerny materiał dowodowy pozwalający na ustalenie okoliczności sprawy na tyle szeroko, aby nie było niebezpieczeństwa, że ujawnią się nowe nieznane okoliczności. Należy dążyć do zgromadzenia informacji na temat funkcjonowania psychospołecznego dziecka w oparciu o dane z dokumentacji medycznej i psychologicznej, dane o ewentualnych zaburzeniach rozwojowych i niepełnosprawności intelektualnej jak również informacje uzyskane od rodziców (opiekunów), przy braku konfliktu z interesami dziecka, z instytucji i organizacji mających wiedzę o dziecku, oraz ze szkoły do której dziecko uczęszcza.

16) W przypadku osób określonych w art. 185a § 4, małoletnich, którzy w chwili przesłuchania ukończyli 15 lat, ocena przesłanek wskazanych w tym przepisie przez prokuratora powinna być dokonywana na tle okoliczności konkretnej sprawy, należy wziąć pod uwagę nie tylko okoliczności popełnienia zarzucanego czynu, ale przede wszystkim aktualny stan osoby, która ma być przesłuchiwana. Dodatkową przesłanką jest nie tyle kondycja psychiczna w dacie przesłuchania lecz przewidywanie jej pogorszenia w następstwie odebrania zeznań w innych warunkach. Prognozowanie tego typu często będzie wymagało wiadomości specjalnych z dziedziny psychologii.

17) Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia, wzór informacji o przebiegu, sposobie i warunkach przesłuchania dla osób, o których mowa w art. 185f § 2 k.p.k., odrębnie dla osób, o których mowa w art. 185a - 185c oraz art. 185e, uwzględniając potrzebę zrozumienia tych informacji przez osoby przesłuchiwane;

- Minister Sprawiedliwości określi nadto, w drodze rozporządzenia, sposób przygotowania i przeprowadzania przesłuchań, o których mowa w art. 185f § 1 oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania przesłuchań, o których mowa w tym paragrafie, ich wyposażenie techniczne, mając na względzie konieczność zapewnienia swobody wypowiedzi i poczucia bezpieczeństwa osób przesłuchiwanym przy uwzględnieniu indywidualnych potrzeb tych osób.

18) W przypadku przesłuchania, o którym mowa w pkt. 11, prokurator:

a) dba o niezakłócony przebieg przesłuchania, (a w szczególności o to, aby nikt nie wchodził do Przyjaznego Pokoju Przesłuchań),

b) zajmuje procesowe stanowisko co do wpływu na ograniczenie swobody wypowiedzi pokrzywdzonego udziału w tej czynności wskazanej przez niego osoby,

c) czuwa nad prawidłowym i zrozumiałym pouczeniem przez sąd małoletniego, dla którego podejrzany jest osobą najbliższą, o prawie do odmowy składania zeznań (art. 182 § 1 k.p.k.),

d) aktywnie uczestniczy w przesłuchaniu pokrzywdzonego poprzez zadawanie pytań (za pośrednictwem sędziego) oraz podejmowanie innych działań mających na celu wszechstronne wyjaśnienie wszystkich istotnych okoliczności zdarzenia, zmierzając do wyczerpania inicjatywy dowodowej tak, aby ewentualne ponowne przesłuchanie w oparciu o tożsamy materiał dowodowy mogło zostać uznane za bezprzedmiotowe. Prokurator zwraca nadto uwagę na zadawanie przez innych uczestników czynności, w tym sąd i biegłego psychologa, pytań nieistotnych, sugerujących odpowiedź albo odnoszących się do życia seksualnego osoby przesłuchiwanej, chyba, że ma to znaczenie dla wyjaśnienia okoliczności sprawy.

19) W pomieszczeniu, w którym prowadzone jest ich przesłuchanie (Przyjazny Pokój Przesłuchań), powinny znajdować się wyłącznie osoby uczestniczące w tej czynności: sędzia i psycholog oraz tłumacz, jeżeli został powołany, a także wyjątkowo osoba

wskazana przez małoletniego jeżeli nie umożliwi to przeprowadzenia czynności albo nie utrudnia jej w istotny sposób lub nie ograniczy swobody wypowiedzi osoby przesłuchiwanej,

- w pokoju technicznym podczas przesłuchania przebywa protokolant, prokurator, obrońca podejrzanego, pełnomocnik pokrzywdzonego, oraz co do zasady przedstawiciel ustawowy pokrzywdzonego albo osoba, pod której stałą pieczęć osoba przesłuchiwana pozostaje art. 51 § 2 k.p.k., lub osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego, pod warunkiem, że nie ogranicza to swobody wypowiedzi osoby przesłuchiwanej.

20) Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba z niepełnosprawnością intelektualną mająca problemy z komunikacją werbalną, a posługująca się alternatywnymi lub wspomagającymi metodami komunikacji (AAC), czynności dowodowe z jej udziałem należy przeprowadzić w warunkach, które według opinii biegłego psychologa, nie będą wpływać na przesłuchiwanego krępująco, oraz - w miarę możliwości - przy wykorzystaniu tych metod i z udziałem biegłego mającego odpowiednią wiedzę w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC) (art. 185e § 1 - 4 k.p.k.).

21) Prowadzone postępowanie i wykonywane w jego toku czynności - także w sytuacji skorzystania przez pokrzywdzonego z prawa do odmowy zeznań - powinny zmierzać do szczegółowego wyjaśnienia w oparciu o wszelkie możliwe do przeprowadzenia dowody wszystkich istotnych okoliczności zdarzenia, w tym dotyczących roli w nim poszczególnych osób, sposobu działania podejrzanego i podejmowanych przez niego względem pokrzywdzonego zachowań wyczerpujących znamiona konkretnego czynu zabronionego, a także spowodowanych tymi zachowaniami skutków, np. w postaci uszkodzeń ciała pokrzywdzonego.

22) W sprawach o przestępstwa związane ze stosowaniem przemocy domowej czynności dowodowych nie należy ograniczać do przesłuchania osób najbliższych dla sprawcy lub od niego w jakikolwiek sposób zależnych, nawet jeżeli ich zeznania na etapie postępowania przygotowawczego są wystarczające dla poczynienia ustaleń faktycznych, lecz poszukiwać i zabezpieczać takie dowody (jak np. informacje

o podejmowanych interwencjach Policji oraz zeznania przeprowadzających je funkcjonariuszy Policji co do ich okoliczności), które na dalszym etapie postępowania nie będą mogły zostać wykluczone, zwłaszcza wskutek zastosowania instytucji ujętych w art. 182, art. 183 § 1 i art. 185 k.p.k. Praktyka taka pozwoli wyeliminować ryzyko naruszenia zasady prawdy materialnej wskutek utraty możliwości przeprowadzenia lub wykorzystania uprzednio utrwalonego dowodu, w tym w następstwie oddziaływania na osobowe źródła dowodowe przez osobę stosującą przemoc domową lub inne działające w jego interesie osoby, a co więcej podniesie poziom bezpieczeństwa pokrzywdzonych i świadków, zniechęcając do podejmowania bezprawnych prób wywarcia na nich wpływu.

23) W sytuacji uzyskania informacji o spowodowaniu uszkodzeń ciała pokrzywdzonego należy podjąć działania zmierzające do zabezpieczenia i wykorzystania w prowadzonym postępowaniu wszelkiej, posiadającej w tym zakresie wartość dowodową, dokumentacji lekarskiej, a następnie uzyskać opinię biegłego lekarza medycyny sądowej lub - stosownie do potrzeb - lekarza innej specjalności, zespołu biegłych, czy też biegłego psychologa, którego powołanie należy każdorazowo rozważyć w przypadku, gdy przestępstwem związanym ze stosowaniem przemocy domowej pokrzywdzone jest dziecko.

24) Jeżeli przestępstwem związanym ze stosowaniem przemocy domowej pokrzywdzona jest osoba z niepełnosprawnością intelektualną lub osoba z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, należy każdorazowo rozważyć potrzebę przygotowania jej przez biegłego psychologa do czynności oględzin jej ciała oraz przybrania do tej czynności biegłego komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC).

25) W toku postępowania należy ustalić, czy:

a) wobec osoby stosującej przemoc domową były prowadzone postępowania o czyny z art. 207 k.k., 217 k.k. bądź 157 k.k., które zostały umorzone, bądź odmówiono wszczęcia postępowania,

b) została, bądź była uprzednio wszczęta procedura „Niebieskie Karty”, a jeżeli tak, to zwrócić się do zespołu interdyscyplinarnego w trybie art. 14 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2023 r., poz. 1870), o nadesłanie oryginałów dokumentacji zgromadzonej w ramach realizacji ww. procedury oraz zasięgnięcia informacji o podjętych przez grupę diagnostyczno - pomocową ustaleniach przed podjęciem decyzji w przedmiocie zakończenia postępowania,

c) były przeprowadzane interwencje Policji z udziałem pokrzywdzonego oraz osoby wskazanej jako sprawca przemocy domowej,

d) został wydany nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia,

- lub zakaz zbliżania do osoby doznającej przemocy domowej na wyrażoną w metrach odległość lub zakaz kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną,

- zakaz wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, obiektu sportowego lub miejsca pracy, i przebywania na tym terenie (art. 15 aa, 15 aaa ustawy o Policji (Dz. U. 2024, poz. 145),

- a jeśli tak - uzyskać i załączyć do akt postępowania przygotowawczego dokumentację dotyczącą podjętych w tym zakresie działań.

26) W odniesieniu do podejrzanych o przestępstwa związane ze stosowaniem przemocy domowej, prokurator powinien każdorazowo rozważyć zastosowanie, adekwatnych do zarzucanych czynów i dających gwarancję zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, środków zapobiegawczych - w tym zwłaszcza środka określonego w art. 275a k.p.k. - włącznie ze skierowaniem do właściwego sądu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, co powinno być zasadą w stosunku do tych podejrzanych, którym zarzucono popełnienie przestępstwa o dużym ciężarze gatunkowym na szkodę osoby zależnej od sprawcy lub nieporadnej ze względu na wiek lub stan zdrowia czy kobiety w ciąży, w szczególności przeciwko życiu i zdrowiu,

którego skutkiem była śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu, przestępstwa znęcania się określonego w art. 207 § 1a, § 2 lub § 3 k.k. oraz najpoważniejszych przestępstw z rozdziału XXV Kodeksu karnego.

27) Stosując dozór Policji, w tym także warunkowany opuszczeniem przez podejrzanego w wyznaczonym terminie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym i określeniem przez niego miejsca swojego pobytu (art. 275 § 3 k.p.k.), należy rozważyć połączenie go z zakazem kontaktowania się z pokrzywdzonym oraz świadkami przestępstwa, a także z zakazem zbliżania się do pokrzywdzonego na wskazaną odległość, względnie z innymi ograniczeniami jego swobody, mającymi na celu wyeliminowanie możliwości jego bezprawnego oddziaływania na pokrzywdzonego lub świadków.

28) W razie uzyskania informacji, że podejrzany nie stosuje się do nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, dozoru Policji warunkowanego opuszczeniem przez niego w wyznaczonym terminie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym i określeniem przez niego miejsca swojego pobytu lub połączonego z zakazem zbliżania się do pokrzywdzonego bądź kontaktowania się z nim, należy niezwłocznie zastosować względem niego środek zapobiegawczy gwarantujący skuteczną realizację celów jego stosowania (art. 258a k.p.k.).

29) Prokurator zobowiązany jest reagować na wszelkie przypadki użycia gróźb, przemocy lub nękania wobec pokrzywdzonego oraz świadków poprzez niezwłoczne podjęcie czynności zmierzających do wyjaśnienia ich okoliczności i w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa - wszcząć postępowanie karne, a gdy zachodzi taka konieczność - za zgodą pokrzywdzonego lub świadka bądź osoby wykonującej prawa pokrzywdzonego lub świadka - wystąpić do właściwego komendanta Policji o udzielenie odpowiednich do zaistniałej sytuacji środków ochrony i pomocy, o których mowa w *ustawie o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka* (art. 12 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 *u.o.p.p.ś.*), bądź o zarządzenie udzielenia tych środków na dalszy czas oznaczony (art. 16 ust. 2 *u.o.p.p.ś.*).

30) W przypadku uzyskania informacji o planowanym wyjeździe pokrzywdzonego do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej należy go poinformować o możliwości wydania, na jego wniosek, europejskiego nakazu ochrony, zgodnie z art. 611w § 1 k.p.k.

31) W sprawach o przestępstwa związane ze stosowaniem przemocy domowej decyzję o ewentualnym skierowaniu do postępowania mediacyjnego należy podejmować wyjątkowo oraz ze szczególną rozważą i ostrożnością, mając na względzie rodzaj zarzucanego podejrzanemu czynu zabronionego oraz sytuację pokrzywdzonego, a w razie podjęcia decyzji o skierowaniu sprawy do mediacji należy zapewnić jej przeprowadzenie przez mediatora przygotowanego do pracy z osobami dotkniętymi przemocą domową.

32) W razie stwierdzenia w toku prowadzonego lub nadzorowanego postępowania przygotowawczego w sprawie o przestępstwo związane ze stosowaniem przemocy domowej poważnego uchybienia w działaniu instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej, należy podjąć działania określone w art. 19 § 1 - 3 k.p.k., a w sytuacji poczynienia ustaleń uzasadniających podejrzenie, że do popełnienia tego przestępstwa mogło dojść wskutek niedopełnienia obowiązków służbowych przez osobę posiadającą status funkcjonariusza publicznego - zainicjować odrębne postępowanie przygotowawcze.

33) W sprawach o przestępstwa związane ze stosowaniem przemocy domowej popełnione na szkodę małoletniego lub w okolicznościach, które mogą wskazywać na gorszący wpływ na niego lub na jego demoralizację, należy ustalić we właściwym (ze względu na miejsce jego zamieszkania) sądzie opiekuńczym (art. 569 § 1 k.p.c), czy prowadzone były lub są postępowania dotyczące uregulowania jego sytuacji rodzinno - opiekuńczej, a jeśli tak - czy zgromadzony w toku tych postępowań materiał dowodowy jest przydatny w prowadzonej sprawie karnej oraz jakie środki wymienione w art. 109 § 2 k.r.o. zostały zastosowane, oceniając, czy pozostają one wystarczające. Jeżeli zaś nie - a zachodzą ku temu przesłanki - podjąć działania, o których mowa

w art. 23 k.p.k., art. 7 k.p.c. lub art. 572 § 1 i § 2 k.p.c, zmierzające do zastosowania środków przewidzianych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym.

34) W razie ustalenia, że sprawcą przemocy domowej jest nieletni, prokurator powinien:

a) rozważyć zasadność wystąpienia do sądu rodzinnego z wnioskiem o zastosowanie środków, o których mowa w art. 14 i 15 *Ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich* (Dz. U. z 2022 r., poz. 1700),

b) podjąć działania inicjujące postępowanie na podstawie *ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*,

- jeżeli nie zachodzą podstawy odpowiedzialności nieletniego na zasadach określonych w Kodeksie karnym - a jeżeli postępowanie takie już zostało zainicjowane - aktywnie w nim uczestniczyć.

35) W razie ustalenia w toku postępowania przygotowawczego, że:

a) życie lub zdrowie dziecka jest zagrożone w związku z przemocą domową - należy bezzwłocznie poinformować właściwego pracownika socjalnego w celu uruchomienia procedury określonej w art. 12a *u.p.p.d.*,

b) przemoc domowa związana jest z nadużywaniem alkoholu przez sprawcę - należy zwrócić się do właściwych ze względu na miejsce jego zamieszkania lub pobytu:

> gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych - o informację w przedmiocie korzystania przez niego ze wsparcia,

> sądu rejonowego - z zapytaniem, czy prowadzone były lub są - na podstawie art. 26 *ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (Dz.U. z 2023 poz. 2151) - postępowania o zobowiązanie go do podjęcia leczenia odwykowego, a jeżeli tak - ocenić przydatność zgromadzonego w ich toku materiału dowodowego dla prowadzonej sprawy karnej, zwłaszcza w kontekście oceny poczytalności podejrzanego, wyboru optymalnych środków zapobiegawczych lub wniosków o orzeczenie

środków karnych, w szczególności tych określonych w art. 39 pkt 2b i 2e k.k., jeśli zaś nie - podjąć działania zmierzające do wdrożenia takiego postępowania.

36) Jeżeli znajduje to uzasadnienie w ustaleniach poczynionych w toku postępowania karnego, prokurator powinien rozważyć podjęcie działań, zmierzających do uzyskania przez pokrzywdzonego:

a) od stosującego przemoc sprawcy - odszkodowania lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w postępowaniu karnym na podstawie art. 46 k.k., a w razie potrzeby - w postępowaniu cywilnym,

b) kompensaty - o ile zostały spełnione przesłanki wskazane w *ustawie z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych* (Dz.U. z 2016 r., poz. 325),

c) w przypadkach, w których domaganie się od sprawcy przemocy domowej zwrotu wysokości udzielonej kompensaty mogłoby negatywnie oddziaływać na całą rodzinę, w tym samą osobę pokrzywdzoną, prokurator powinien rozważyć odstąpienie od skorzystania z prawa do regresu.

III. Postępowanie przed sądem

37) Uwzględniając przedmiot postępowania i ujawnione okoliczności zdarzenia prokurator powinien każdorazowo przed rozpoczęciem rozprawy dokonać ustaleń w zakresie ustawowych przesłanek wyłączenia jej jawności i w razie ich zaistnienia - złożyć wniosek o wyłączenie jawności rozprawy w całości lub w części.

38) W toku postępowań sądowych w sprawach o przestępstwa związane ze stosowaniem przemocy domowej, zwłaszcza popełnione na szkodę osób z niepełnosprawnością lub

nieporadnych, w tym ze względu na wiek lub stan zdrowia, prokuratorzy powinni wykazywać szczególną aktywność procesową, reagować na przejawy naruszania godności pokrzywdzonego lub świadka oraz wnosić o uchylanie pytań nieistotnych dla sprawy, mających na celu poniżenie lub ośmieszenie osoby zeznającej, zaś w razie konieczności i przy spełnieniu ustawowych wymogów, w tym w przypadku uznania, że obecność oskarżonego mogłaby oddziaływać krępująco na ich zeznania, wnioskować o ich przesłuchanie po opuszczeniu sali rozpraw przez oskarżonego lub przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku.

Pytania zadawane świadkowi nie mogą dotyczyć jego życia seksualnego, chyba że jest to niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 171 § 4a k.p.k.).

39) Wnioski dotyczące wymiaru kary - zgodnie z dyrektywami, o których mowa w art. 53 k.k. - powinny być adekwatne do stopnia społecznej szkodliwości czynów i uwzględniać rodzaj oraz rozmiar ich ujemnych następstw, a zwłaszcza cierpienia fizyczne i psychiczne pokrzywdzonych oraz potrzebę kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Stanowiska oskarżycieli publicznych w tym zakresie powinna cechować niezbędna, skorelowana z ciężarem czynów surowość.

40) Wobec sprawców przestępstw związanych z przemocą domową należy rozważyć wnioski o orzeczenie środków karnych wyszczególnionych w art. 39 pkt 2b i 2e k.k., zaś w przypadku wniosku o orzeczenie kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania - także wnioski o oddanie oskarżonego pod dozór, o którym mowa w art. 73 k.k., oraz o orzeczenie względem niego adekwatnych obowiązków spośród określonych w art. 72 § 1 i § 2 k.k., w tym w szczególności obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno - edukacyjnych bądź psychologiczno - terapeutycznych, a w razie konieczności - wnioski o zastosowanie odpowiednich środków zabezpieczających, uwzględniając ich obligatoryjny charakter w przypadku ziszczenia się przesłanek określonych w art. 93g § 1 - 3 k.k.

41) W razie składania wniosku o wymierzenie oskarżonemu kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania w trybie art. 335 § 1 bądź 2 k.p.k., bądź

w ramach uzależnienia braku wyrażenia sprzeciwu, co do wniosku oskarżonego z art. 338a bądź zgody w trybie art. 387 k.p.k., zasadą powinno być występowanie w każdej tego typu sprawie o nałożenie na oskarżonego obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno - edukacyjnych lub psychologiczno - terapeutycznych, ze wskazaniem sądowi właściwej placówki realizującej tego typu oddziaływania, najbliższej miejsca zamieszkania oskarżonego, a jedynie w wyjątkowych przypadkach odstępianie od takiego wniosku. Nadto w razie konieczności zapewnienia pokrzywdzonemu ochrony oraz bezpieczeństwa, należy wnosić o nałożenie na oskarżonego właściwych do sytuacji obowiązków probacyjnych z art. 72 § 1 k.k., w szczególności:

- obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania z osobą pokrzywdzoną w określony sposób,
- obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do osoby pokrzywdzonej na określoną odległość,
- obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną wraz ze wskazaniem sposobu kontaktu z nią,
- obowiązku innego właściwego zachowania względem osoby pokrzywdzonej,
- obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu albo uiszczenia świadczenia pieniężnego.

42) W sprawach o przestępstwa związane ze stosowaniem przemocy domowej popełnione na szkodę małoletniego bądź w okolicznościach wskazujących na demoralizujący wpływ na małoletniego, prokuratorzy powinni postulować wykonanie przez sąd obowiązku wynikającego z art. 43c k.k., jeżeli okoliczności sprawy wskazują na celowość pozbawienia lub ograniczenia praw rodzicielskich lub opiekuńczych (o ile stosownych działań w tym zakresie nie podjęto już w toku postępowania przygotowawczego), a następnie przystąpić do prowadzonego w tym przedmiocie postępowania.

IV. Postępowanie wykonawcze

43) W przypadku uzyskania informacji, że uprzednio skazany za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby jej użycia popełnione na szkodę zamieszkującej z nim osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej, w okresie próby rażąco narusza porządek prawny ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej względem takiej osoby, należy bezzwłocznie skierować do sądu wnioski o zarządzenie wykonania kary (art. 75 § 1a k.k.) bądź o odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia (art. 160 § 2 k.k.w.).

44) W sprawach dotyczących skazanych za przestępstwa związane ze stosowaniem przemocy domowej prokuratorzy składając wnioski i zajmując stanowisko w postępowaniu wykonawczym powinni uwzględniać w nich potrzebę wdrożenia wobec takich skazanych odpowiednich środków o charakterze leczniczym lub korekcyjno - edukacyjnym.

V. Czynności prokuratora w przypadku powzięcia informacji o wydaniu nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zakazu kontaktowania się, zakazu zbliżania i zakazu wstępu

45) Należy na bieżąco monitorować przekazywane przez Policję i Żandarmerię Wojskową informacje o wydaniu wobec osoby stosującej przemoc domową - na podstawie odpowiednio art. 15 aa ust. 1 oraz 15aaa ust 1 i 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2024 r., poz. 145) i art. 18a ust. 1 i 18 aa ust 1 i 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2023 r., poz. 1266):

- nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (dalej jako: nakaz i zakaz),

- zakazu zbliżania się osoby stosującej przemoc domową do osoby doznającej tej przemocy na wyrażoną w metrach odległość lub zakazu kontaktowania się osoby stosującej przemoc z osobą doznającą przemocy,

- zakazu wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle przebywa osoba doznająca przemocy domowej,

i niezwłocznie po otrzymaniu takiej informacji żądać kopii materiałów związanych z wydaniem nakazu i zakazu, a następnie dokonywać sprawdzenia, czy z udziałem objętej nakazem i zakazem osoby:

a) toczą się sprawy o czyny związane ze stosowaniem przemocy domowej, a jeśli tak - materiały dołączyć do już prowadzonych postępowań i rozważyć zasadność rozszerzenia ich przedmiotu,

b) toczyły się sprawy o czyny związane ze stosowaniem przemocy domowej, w których odmówiono wszczęcia postępowania lub postępowanie umorzono, a jeśli tak - zweryfikować istnienie podstaw odpowiednio do wszczęcia, podjęcia na nowo lub wznowienia postępowań w tych sprawach.

46) Jeżeli materiały, o których mowa nie zostaną dołączone do prowadzonej sprawy, należy przeprowadzić postępowanie sprawdzające o wynikający z nich czyn związany ze stosowaniem przemocy domowej i podjąć decyzję co do dalszego biegu postępowania stosownie do poczynionych ustaleń.

47) W przypadkach, o których mowa w art. 11a lub art. 11 aa *u.p.p.d.*, prokurator powinien rozważyć zainicjowanie postępowania, którego te przepisy dotyczą, a jeżeli zostało już zainicjowane przez inny podmiot - wstąpienie do tego postępowania.

48) Biorąc udział w postępowaniu, o którym mowa w art. 11a, 11 aa lub art. 11 ab *u.p.p.d.*, prokurator powinien:

a) dbać o prawidłowe ustalenie kręgu uczestników oraz o odpowiednią reprezentację uczestniczących w nim osób nieporadnych ze względu na wiek lub stan zdrowia, włącznie z wystąpieniem o ustanowienie dla nich reprezentanta lub pełnomocnika,

b) w razie cofnięcia wniosku inicjującego postępowanie - zająć w tym przedmiocie stanowisko uwzględniające sytuację wnioskodawcy i uczestników, ich wiek, stan zdrowia oraz ewentualne emocjonalne lub ekonomiczne uzależnienie od osoby stosującej przemoc.

VI. Inne działania

49) Uwzględniając niebagatelną rolę polityki informacyjnej prokuratury w zakresie prewencji ogólnej, polegającej z jednej strony na wzmacnianiu poczucia obowiązywania norm prawnych oraz hierarchii wartości społecznych, a z drugiej - na zniechęcaniu do popełniania przestępstw, a więc na oddziaływaniu na sferę woluntarywną potencjalnych sprawców czynów zabronionych, należy dbać o to, aby w środkach masowego przekazu znalazły się informacje zarówno o zatrzymaniu sprawców przestępstw związanych ze stosowaniem przemocy domowej bulwersujących opinię publiczną, zastosowanych środkach zapobiegawczych, jak i o orzeczonych karach oraz środkach karnych, bacząc jednak, aby informacje te nie prowadziły do wtórnej wiktyimizacji i nie naruszały godności pokrzywdzonych jak i nie naruszały zasady domniemania niewinności podejrzanych i oskarżonych, w tym gwarantowanych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z 9 marca 2016 r. *w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym.*

50) Jeżeli w toku prowadzonego postępowania zostanie ustalone, że zachodzą okoliczności przemawiające za koniecznością wdrożenia procedury „Niebieskie Karty” należy zlecić właściwej jednostce Policji jej zainicjowanie.

51) Kierownicy jednostek organizacyjnych prokuratury - stosownie do pkt. 2.1.5. i 3.1.3. załącznika do uchwały Nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 - 2030 (M.P. 2023 r., poz. 1232) - zobowiązani są w terminach do 15 lutego i 15 sierpnia aktualizować i umieszczać na stronach internetowych jednostek oraz udostępniać w budynkach ich siedzib informatory zawierające bazy teledadresowe obejmujące:

- o podmioty realizujące zadania zlecone z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej,
- o podmioty oraz organizacje pozarządowe świadczące usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą domową, w tym podmioty zapewniające miejsca schronienia oraz podmioty świadczące wsparcie w formie poradnictwa specjalistycznego,
- o podmioty oraz organizacje pozarządowe realizujące oddziaływania wobec osób stosujących przemoc domową (ze wskazaniem zakresu tych oddziaływań), w tym podmioty realizujące programy oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych oraz psychologiczno - terapeutycznych.

52) Kierownicy jednostek organizacyjnych prokuratury zobowiązani są do gromadzenia i rocznego raportowania informacji dotyczących liczby spraw oraz liczby osób pokrzywdzonych przemocą domową (wraz z odnotowaniem wieku, płci i relacji wobec sprawcy w chwili śmierci), które w danym roku straciły życie na skutek działania sprawcy przemocy domowej (wiek, płeć, relacja wobec osoby/osób pokrzywdzonych), bez względu na formę zakończenia postępowania przygotowawczego, w tym odnotowywania przypadków tzw. zabójstwa suicydalnego, polegającego na usiłowaniu

bądź pozbawieniu życia osób najbliższych, a następnie odebraniu sobie życia przez sprawcę.

53) Prawidłowość i efektywność prowadzenia oraz nadzorowania przez prokuratorów postępowań karnych dotyczących przestępstw związanych ze stosowaniem przemocy domowej, sprawność realizowanego w tym obszarze nadzoru służbowego a także prawidłowość realizowania przedmiotowych wytycznych, powinny być objęte zakresem prowadzonych wizytacji i lustracji.

Niniejsze wytyczne wchodzi w życie z dniem podpisania i z tą datą tracą moc dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej - wytyczne Prokuratora Generalnego Nr 1/2022 z dnia 6 grudnia 2022 r., nr 1001-1.024.13.2022.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI
PROKURATOR GENERALNY
Adam Bodnar
Adam Bodnar

